

УДК 37.013:378

Світлана Сисоєва

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТОЛОГІЇ

У статті розглядається об'єкт, предмет, мета, статус та завдання порівняльної педагогіки в контексті становлення і розвитку наукового напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти – освітології; показано, що освітологія сприяє переосмисленню місця порівняльної педагогіки у науковому освітньому просторі, а освітологічний підхід дозволяє подолати у порівняльних дослідженнях дисциплінарні бар'єри і вийти на більш високий продуктивний рівень, який забезпечує методологія міждисциплінарного та мультидисциплінарного підходів.

Ключові слова: порівняльна педагогіка; компаративістика; освітологія; дисциплінарний підхід; міждисциплінарний підхід; мультидисциплінарний підхід.

«Об'єктивності в порівняльних дослідженнях у педагогіці важко досягти, оскільки наші культурні умови призводять до неможливості повного входження в іншу культуру. Прогнози і закони в порівняльній педагогіці втрачають будь-який сенс з огляду на динамічну сутність культури, що виявляється в нескінченно різних формах, тим більше, за часів швидких змін»

Едмунд Кінг (Edmund King) –

професор порівняльної педагогіки

Королівського коледжу Лондонського Університету.

Вступ. Ключовим завданням українського суспільства є створення умов для підвищення ефективності та якості функціонування сфери освіти як засобу забезпечення соціально-економічного розвитку країни, його відповідності запитам сучасної доби, її цивілізаційним викликам. Варто підкреслити, що в сучасному світі освіта набуває статусу не тільки найважливішої соціальної сфери, здатної задовольнити потреби та інтереси суспільства, держави і кожної людини, а й важливої економічної галузі, оскільки відіграє все більш важливу роль у накопиченні та забезпеченні якості людського капіталу. Саме тому сучасний зміст поняття «освіта» набуває широкого контексту, охоплюючи всю багатогранність освітніх проблем та взаємозв'язків сфери освіти з іншими сферами суспільного життя (Сисоєва С. О., 2011).

Розвиток в Україні наукового напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти – освітології – дозволяє проаналізувати освітні процеси на міждисциплінарному й мультидисциплінарному рівнях, виявити домінанти розвитку освіти, чинники, що впливають на функціонування сфери освіти, її підсистем, а також механізми взаємодії та взаємовпливу інститутів освіти з іншими соціальними інститутами. Освітологія постає внаслідок необхідності об'єктивізації на філософському, загальнонауковому, конкретно науковому й технологічному рівнях складного й комплексного процесу функціонування сучасної сфери освіти; ускладнення процесів і явищ, що охоплюються поняттям «освіта»; розширення проблемного поля педагогічних досліджень і його перетину з іншими галузями наукового знання (економіка, політологія, соціологія тощо), які не є дотичними до педагогіки, але без яких неможливо створити

цілісне уявлення про розвиток сфери освіти у широкому значенні цього поняття.

Серед завдань, які постають перед освітологією як самостійним науковим напрямом, вагоме місце посідають такі: дослідження сфери освіти у різних площинах, вимірах, співвідношеннях та взаємозв'язках з метою виявлення закономірностей і тенденцій її розвитку; опис і порівняння різних освітніх систем з метою виділення загальних характеристик та притаманних їм особливостей (Огнев'юк В. О., 2012). Успішне розв'язання цих завдань можливе на основі використання сукупності наукових методів соціально-гуманітарних наук, на основі міждисциплінарного підходу до дослідження складних і комплексних освітніх процесів. Варто зазначити, що такий підхід відображає загальну тенденцію сучасної науки щодо посилення інтеграції дисциплінарних знань, взаємовпливу і взаємопроникнення різних галузей наукового знання при вивченні складного й комплексного об'єкта дослідження.

Саме той факт, що методологія освітології, залежно від рівня складності освітнього явища, є міждисциплінарною, мультидисциплінарною або трансдисциплінарною, дозволяє в іншому дослідницькому ракурсі подивитися на розвиток порівняльної педагогіки.

Метою цієї статті є розгляд порівняльної педагогіки в контексті розвитку освітології.

Порівняльна педагогіка в Україні є молодю галуззю педагогічного знання, яка, по суті, почала розвиватися після отримання країною незалежності. Сьогодні у вітчизняному науковому просторі вона перебуває на стадії становлення, що підтверджує превалювання описових досліджень із зарубіжної педагогіки, над дослідженнями влас-

не порівняльними з обґрунтованою методологічною основою. Серед українських учених, які займаються проблемами порівняльної педагогіки відзначимо О. Локшину, Н.Лавриченко, О. Огієнко, Л. Пуховську, А. Сбруєву, А. Василюк та ін.

У світі порівняльна педагогіка пройшла доволі довгий шлях розвитку від описових досліджень, які мали на меті поліпшити діяльність школи у своїй країні на основі запозичень і досвіду інших країн, до досліджень власне порівняльних із вагомою доказовою методологічною базою, ґрунтовними узагальненнями й висновками, що слугували виробленню політичних рішень у галузі освіти, засад реформування й модернізації освіти в країні. Різні періодизації розвитку порівняльної педагогіки проаналізовано й узагальнено О. Локшиною (Локшина О., 2011). Разом із тим, не зважаючи на різноманітність таких періодизацій, усталеною є думка, що творцем порівняльної педагогіки як науки є Марк Антоніо Джуліан де Парис (1775–1848) (Marc Antoine Jullien de Paris), робота якого «*Esquisse et vues preliminaires d'un Ouvrage sur l'education comparee*» (Нариси та вступна підготовка до роботи з порівняльного виховання, 1817) вперше містила терміни «порівняльне виховання» й «порівняльна педагогіка» та була визнана першим в історії зібранням порівняльних досліджень освітніх систем (Pachocinski R., 1998). Концепція порівняльних досліджень М. А. Дж. де Париса в ті часи мала на меті піднесення рівня французького шкільництва через використання найкращих освітніх зразків світової педагогічної теорії й практики.

Сьогодні, визнавши освіту засобом забезпечення національної безпеки, творення людського капіталу, умовою ефективного соціально-економічного розвитку країни й добробуту населення, світове співтовариство приділяє значну увагу пошуку ефективних моделей освіти, консолідації зусиль у вирішенні проблеми якості освіти на всіх її рівнях та в усіх її ланках. Вирішення цих завдань значною мірою пов'язується з розвитком порівняльної педагогіки. Найвпливовіші міжнародні організації, як-то ЮНЕСКО та ОЕСР, мають відділи, які узагальнюють і підтримують порівняльні дослідження, мають друковані видання, у яких висвітлюються їх результати.

Предмет дослідження порівняльної педагогіки, як і педагогіки в цілому, є доволі широким. У Республіці Польща, наприклад, розширення предмету педагогічних досліджень привело до створення педагогічних субдисциплін, зокрема порівняльної педагогіки, економіки освіти тощо. На нашу думку, введення педагогічних субдисциплін зводить до можливості кожної з них щодо використання методів дослідження, вибору предмета дослідження, утвердження власного наукового статусу.

Варто підкреслити, що існує дуже вузьке коло питань у порівняльній педагогіці, які можуть бути досліджені без врахування різних контекстів

розвитку країни, її історії, культури, особливостей соціально-політичного устрою. Як писав І.Кендел (Isaac Kandel), проблеми й цілі освіти схожі у більшості країн, але багато рішень в окремих країнах залежить від відмінностей в традиціях та культурі. Одна з причин, що затримує розвиток порівняльної педагогіки, на його погляд, полягає у тому, що дослідження зарубіжних освітніх систем найчастіше набуває форми «простих описів», які не враховують культурного контексту, в якому розглядаються досліджувані явища (Pachocinski R., 1998). І. Кендел писав, щоб зрозуміти, з'ясувати та оцінити реальний стан освітньої системи у певній країні, необхідно знати її історію та традиції, географічне положення, суспільну організацію, політичні та економічні умови, які й визначають розвиток освіти.

Видатний компаративіст у сфері освіти Дж. З. Ф. Берей (George Z. F. Bereday), учений польського походження, (Зигмунд Фіалковський), професор порівняльної педагогіки Колумбійського університету, вважав, що для дослідника в галузі порівняльної педагогіки фундаментальний характер мають три аспекти: знання мови простору досліджень; проживання на цьому просторі; правильне розуміння культурної спадщини (Pachocinski R., 1998).

Аналіз різних концепцій порівняльної педагогіки в їх історичному розвитку показує, що порівняльна педагогіка розвивалася й утверджувалася як інтердисциплінарна наука, дослідження у галузі якої завжди носили яскраво виражений контекстний характер. Так, Дж. З. Ф. Берей писав, що порівняльна педагогіка не є історією виховання або субдисципліною соціології чи політології, вона є синтезом цих та інших галузей науки, а її інтереси зосереджуються навколо пошуку уроків, що випливають із відмінностей в освітній практиці у різних країнах і які можна отримати через застосування методів різних дисциплін. Дж. З. Ф. Берей також систематизував утруднення, що виникають при визнанні порівняльної педагогіки як міждисциплінарної галузі знань (Pachocinski R., 1998).

Для розуміння розвитку порівняльної педагогіки важливим є те, що її статус як самостійної галузі наукового знання постійно дискутується і піддається сумніву, оскільки метод порівняльного аналізу застосовується у дослідженнях усіх без винятку наук і є невід'ємною складовою способу пізнання людиною світу. У педагогічній науці метод порівняльного аналізу знайшов застосування, зокрема, в історії виховання при порівнянні способів виховання, що використовувалися у різних епохах, а також при порівнянні методів, форм, методик та технологій навчання тощо. Порівняльна педагогіка у своєму розвитку пройшла такий же шлях, як порівняльне право, порівняльна релігія, порівняльна анатомія тощо. Для утвердження статусу порівняльної педагогіки як самостійної науки вчені наголошували

ли, що, як наука інтердисциплінарна, порівняльна педагогіка може послуговуватись методами з інших галузей наукового знання, які зумовлюють контекст порівняльних досліджень (політології, економіки, права, соціології, культурології тощо).

Важливим показником самостійності науки є її об'єкт і предмет дослідження.

Узагальнюючи різні підходи до визначення об'єкта порівняльної педагогіки (І. М. Богданова, Б. Л. Вульфсон, А. Н. Джури́нський, З. Н. Курлянд, М. А. Родіонов, А. А. Сбруєва, О. С. Цокур), можна зробити висновок, що він розглядається в контексті глобального, регіонального, локального рівня розвитку сфери освіти, її підсистем, у ретроспективі й сучасному аспекті та у відповідності до функцій порівняльної педагогіки. Крім теоретичної, практичної, прогностичної, пропедевтичної функцій порівняльна педагогіка, виконує ще й міжнародно-інтеграційну функцію, є водночас національною й інтернаціональною, оскільки вчені й практики кожної країни розглядають висновки порівняльних досліджень в контексті пріоритетів розвитку своєї школи.

Щодо предмета порівняльної педагогіки, як аспекта або елемента об'єкта, який виокремлений дослідником у процесі наукового пошуку і підлягає безпосередньому вивченню відповідно до поставленої мети, то, як зазначає А. А. Сбруєва, у сучасній порівняльній педагогіці не існує універсального визначення її предмета та завдань (Сбруєва А. А., 1999).

Узагальнюючи різні визначення предмета порівняльної педагогіки, О. М. Галус та Л. М. Шапошнікова зазначають, що предметом порівняльної педагогіки найчастіше обирається: стан, тенденції та закономірності розвитку світового (зарубіжного й вітчизняного) педагогічного досвіду, сучасних національних педагогічних культур (З. Н. Курлянд, О. С. Цокур, І. М. Богданова та ін.); стан, основні тенденції та закономірності розвитку освіти в різних країнах, геополітичних регіонах і в глобальному масштабі; співвідношення загальних тенденцій і національної або регіональної специфіки, позитивні й негативні аспекти міжнародного педагогічного досвіду, форми і способи взаємозбагачення національних педагогічних культур (Б. Л. Вульфсон, З. А. Малькова); порівняння й узагальнення шкільного педагогічного досвіду країн з яскраво вираженими відмінностями (А. Н. Джури́нський); стан, тенденції та закономірності розвитку освіти на глобальному, регіональному та локальному рівнях, порівняння міжнародного та вітчизняного педагогічного досвіду з метою взаємозбагачення національних освітніх культур (Галус О. М., Шапошнікова Л. М., 2006).

Польський дослідник Р. Пахочинський (Ryszard Pachocinski) чітко формулює предмет порівняльної педагогіки: освітні системи освіти країн світу та їх типологія; моделі вищої школи в Європі;

підготовка вчителя в найбільш розвинутих країнах Європейського Союзу; управління шкільництвом у країнах Європейського Союзу; освітня політика та освітнє право; управління освітою та її фінансування; структура освітніх систем; освіта як процес і результат; цілі навчання та їх педагогічний зміст; методи навчання; якість підручників; учасники педагогічного процесу; окремі проблеми, наприклад, розподіл годин чи терміни відпусток (Pachocinski R., 1998).

Отже, предмет порівняльної педагогіки охоплює всі ланки і рівні освіти, всі типи освіти (формальна, неформальна, інформальна) та будь-які інші освітні і суто педагогічні явища, а тому виходить за межі педагогічної науки і не може бути дослідженим у межах дисциплінарного підходу. На нашу думку, предмет порівняльної педагогіки можна окреслити трьома групами залежно від рівня дослідницького підходу (дисциплінарний, міждисциплінарний, мультидисциплінарний), а саме:

- педагогічні явища, які можуть бути досліджені у межах дисциплінарного підходу;
- освітні явища, які можуть бути досліджені у межах міждисциплінарного підходу;
- освітні явища, які можуть бути досліджені у межах мультидисциплінарного підходу.

Можливо у подальшому буде створюватися методологія порівняльних досліджень на трансдисциплінарному рівні.

Чітке розмежування предмета дослідження порівняльної педагогіки показує, що порівняльна педагогіка як самостійний дослідницький напрям у межах педагогіки буде постійно нагтовхуватися на дисциплінарні (як теоретичні, так і методологічні) бар'єри, що, без сумніву, буде гальмувати її розвиток.

Варто визнати, що вся історія розвитку порівняльної педагогіки пов'язана з подоланням дисциплінарних бар'єрів. Починаючи з праць П. Роселло (Pedro Rosello), соціокультурної концепції М. Седлера (Michael Sadler), обґрунтування чинників, що впливають на розвиток освіти Н. Хансом (Nicholas Hans) (природні; релігійні; світські) і Ф. Шнайдером (Friedrich Schneider) (географічні умови; господарство; культура; релігія; наука; суспільна структура; політика; імпульси, що виходять із самої освіти та зарубіжних контактів), проблемного підходу Б. Холмса (Brian Holmes) (порівняльна педагогіка є ресурсом для проведення реформ і освітньої політики; слугує встановленню принципів, систем і законів, які допомагають пояснити функціонування освітніх систем), методології порівняльних досліджень І. Кандела, Дж. Бередея, Г. Ноа (Harold J. Noah), М. Екстейна (Max A. Eckstein), дослідники намагалися обґрунтувати й утвердити право порівняльної педагогіки на використання методів інших наук, методологічну різноманітність і методологічний плюралізм.

У межах дисциплінарного підходу дослідник-компаративіст не може дати відповіді на ключові

питання порівняльного дослідження: Що спричинило відмінність однієї системи освіти від іншої, як вона сформувалася і розвивалася? Які соціальні функції реалізувалися освітньою системою, як вони пов'язані з освітніми засадами та освітньою політикою певної країни? Яких результатів та цілей досягнуто? Водночас відповіді на такі питання допомагають виявити закономірності розвитку освіти, тенденції змін в освіті, а також, найважливіше, причини їх виникнення, що дозволяє планувати й прогнозувати розвиток освіти в країні.

Багато дослідників, відзначаючи міждисциплінарну сутність порівняльної педагогіки, розглядають її як складову педагогічної науки, яка оперує методологією дисциплінарного рівня. Так, французький компаративіст Х. В. Даелом (Henk van Dael) зазначає, що порівняльна педагогіка – це міждисциплінарна складова педагогічної науки, яка вивчає педагогічні явища і факти у взаємозв'язку з соціальним, політичним, економічним і культурним їх контекстом (цит. за Сбруєвою А. А., 1999). Дослідник, окреслюючи міждисциплінарність порівняльної педагогіки, що є, безумовно позитивним, робить неправильний, на наш погляд, висновок, що міждисциплінарна галузь наукового знання є складовою дисциплінарної, а саме педагогіки. Таку ситуацію можна пояснити недостатністю уваги до розвитку теорії освіти, до наук про саму освіту, які б чітко проводили межу між освітою і знаннями про освіту, незалежно від того, за допомогою яких наук вони (знання) отримані.

За таких умов, враховуючи міждисциплінарність (а при дослідженні окремих проблем – мультидисциплінарність) досліджень в галузі порівняльної педагогіки, що відбивається у змістовому наповненні дослідницького кола її проблематики, використанні знань та методології дослідження інших наук, можна стверджувати, що порівняльна педагогіка є самостійною міждисциплінарною галуззю наукового знання, яка найбільш ефективно може реалізовуватися у межах освітології.

У наш час це значною мірою пов'язано зі зміною статусу освіти, безперечним її впливом на ефективність суспільного й соціально-економічного розвитку.

Необхідно підкреслити, що порівняльна педагогіка має велике практичне значення, особливо для формування освітньої політики і обґрунтування змісту освітніх реформ. Г. Ноа і М. Екстейн писали, що порівняльна педагогіка для утвердження свого існування, повинна пропонувати «певну, мабуть, виняткову і характерну допомогу в поясненні освітніх та суспільних явищ» (Miroslava Vaňova, 2006). Мету порівняльної педагогіки також визначають як «дослідження чинників, які мають принциповий вплив на освітню політику» (Pachocinski R., 1998).

Аналізуючи завдання порівняльної педагогіки як науки, варто виокремити такі завдання, які ма-

ють бути інваріантами кожного порівняльного дослідження. До таких завдань-інваріантів необхідно віднести:

- Завдання щодо ґрунтового аналізу понять, які використовуються у дослідженні, та ретельне порівняння їх змісту зі змістом понять, що вживаються у вітчизняному освітньому просторі.

Неоднозначне тлумачення понять, що вживаються сьогодні у світовому та європейському освітньому просторі, відсутність їх адаптації до традиційних понять вітчизняної педагогічної науки завдає, на наш погляд, великої шкоди розвитку освітньої галузі країни, вносить багатозначність у розуміння термінології, породжує хаос у головах науковців та практиків, знижує рівень методології педагогічної науки. Саме тому вважаємо, що порівняльне дослідження має починатися з аналізу і порівняння тезаурусу (вітчизняного і крани дослідження).

- Завданням будь-якого порівняльного дослідження, як це звучить не парадоксально, має бути процедура порівняння.

В Україні сьогодні бракує власне порівняльних досліджень. Як правило, здійснюються дослідження з зарубіжної педагогіки, які мають характер простих описів з деякими трансформаціями досвіду на терени України. Це, на нашу думку, пов'язано зі становленням порівняльної педагогіки в Україні, з «віком» цієї галузі знань.

- Завдання щодо визначення критеріїв порівняння, опису етапів та методології дослідження, що включає доведення еквівалентності, порівнювальності досліджуваного явища в різних країнах.

- Завдання щодо можливості та доцільності перенесення виявленого досвіду освіти, моделей освіти інших країн у свою країну.

- Завдання щодо розробки рекомендацій для освітньої політики, змісту реформ й модернізації освіти. Власне саме це утворює сенс самого порівняльного дослідження.

На основі попереднього аналізу, враховуючи сучасний етап розвитку суспільства, освіти і самої порівняльної педагогіки, вважаємо більш доцільним уживати замість терміна «порівняльна педагогіка» термін «компаративістика у сфері освіти».

Термін «компаративізм» (від лат. *comparativus* – порівняльний) широко використовується у вітчизняному літературознавстві (один із методів зіставлення творів літератур різних країн і народів) та у мовознавстві (порівняльно-історичний метод для встановлення та дослідження спорідненості мов). Компаративістику розглядають як розділ мовознавства, присвячений порівняльно-історичному вивченню споріднених мов. Концепт компаративістики сьогодні широкоживаний у гуманітарних науках, зокрема філософії, історії. З'явившись на теренах літературознавчих дисциплін ще в ті часи, коли вони були невід'ємною частиною філософського знання, компаративістика

швидко вийшла за ці межі та набула статусу універсальної методології. Публікації останнього періоду свідчать, що цей концепт активно використовується у сучасній юриспруденції (Л. Луць, О. Тихомиров, О. Мережко), соціологічних науках (А. Лобанова), політології (О. Дугін, М. Зейтлін, Ю. Тихонравов), релігієзнавстві (А. Баркер) тощо. Природа компаративізму як світоглядної основи постмодерну досліджена в працях Л. Вербицької, В. Жирмунського, Л. Медушевської та ін. Та нам видається цілком правомірною думка, що, «незважаючи на давні традиції проведення порівняльних досліджень, можна констатувати, що лише в окремих науках зроблено перші спроби осмислення компаративістики як сфери міждисциплінарних соціально-гуманітарних досліджень» (Тихомиров О. Д., 2006).

У порівняльній педагогіці компаративізм розуміється як виявлення та порівняння спільних і специфічних закономірностей, тенденцій розвитку освітньо-виховних (педагогічних) систем різних країн світу з метою подальшого їх удосконалення (Галус О. М., Шапошнікова Л. М., 2006).

Сьогодні дискутується питання про визначення позиції порівняльної педагогіки відносно компаративістики: від повного їх протиставлення, до абсолютного та безумовного об'єднання. При цьому, як зазначає Є. І. Бражник, не враховуються досягнення самої компаративістики, яка вже вийшла на рівень загальної методології порівняльних досліджень соціальних процесів та явищ. Саме тому, мова повинна йти не лише про можливість використання методології «інформаційної компаративістики» у порівняльно-педагогічних дослідженнях (Бражник Є. І., 2005), а про необхідність застосування компаративного підходу, який «ґрунтується на компаративному методі, але не зводиться тільки до нього та методологічних знань, а об'єднує й певні предметні знання в їх методологічній функції» (Тихомиров О. Д., 2006, с. 28).

Компаративістика у сфері освіти є міждисциплінарною галуззю знань про освітні системи, їх розвиток, який розглядається з синхронічної, діахронічної та функціональної позиції. Компаративістика у сфері освіти досліджує педагогічні явища і факти в політичних, соціально-економічних, культурних умовах, а також порівнює їх схожість і відмінність у двох або декількох країнах, регіонах, континентах або в глобальному масштабі. Компаративістика прагне кращого розуміння будь-якого педагогічного явища в освітній системі (Miroslava Vaňova, 2006, с. 53). Це визначення не вичерпує повністю сутності компаративістики в сфері освіти, однак окреслює розуміння її значення на початку XXI століття і усвідомлення обсягу її запитів.

Освітологія створює методологічні умови та можливості для розвитку компаративістики у сфері освіти, а саме:

- будь-яке освітнє явище може вивчатися в широкому контекстному колі, послуговуватися методами різних наук залежно від мети дослідження;
- еквівалентність обраних країн для дослідження буде підвищуватися за рахунок більш ґрунтовного аналізу соціально-економічних та культурно-історичних чинників, що впливають на розвиток освітньої галузі і відбиваються на всіх її підсистемах і компонентах;
- підвищення вірогідності порівняльних досліджень посилить висновки для освітньої політики, реформування й модернізації освітніх систем та їх підсистем;
- підсилюється прогностична функція порівняльних досліджень, особливо у тій її частині, що пояснює саму можливість перенесення освітніх нововведень і моделей на ґрунт іншої країни, оскільки необхідно при цьому зважати на традиції, культуру, історію народу тощо;
- створюються передумови для творення теорії освіти, теорії школи, її варіативних моделей та чинників, що сприяють їх реалізації на різному соціально-економічному та культурно-історичному ґрунті;
- уможливорюється системне врахування чинників, що впливають на розвиток освіти.

Остання позиція має принципове значення, оскільки при проведенні порівняльних досліджень завжди виникає необхідність врахування зовнішніх впливів на сферу освіти та освітні явища. Функціонування сфери освіти залежить від економічних, історично-національних, демографічних, державно-політичних та суспільних чинників. Економічні чинники визначають матеріальні можливості бюджету держави, які можна направити на розвиток освіти, кількісний і якісний запит на випускників. Історично-національні чинники тісно пов'язані зі специфікою і характером суспільства, його історією і культурою. Ці чинники найбільш виразно проявляються під час змін в освіті і шкільних реформ як історично обумовлена спрямованість національних традицій. Процес розширення доступу до здобуття освіти, впровадження змін в освіті, освітні реформи, а також визначення завдань для освіти тісно пов'язані з демографічними чинниками. Чинники, обумовлені політичним устроєм, впливають безпосередньо на формування і зміст освітньої політики. Соціальні чинники пов'язані зі структурою суспільства, її змінами, а також впливом цих змін на систему освіти.

Вплив таких чинників на сферу освіти описується освітологією, зокрема науками про освіту: економіка освіти, соціологія освіти, культурологія освіти, історія освіти, освітня політика тощо.

Як навчальна дисципліна компаративістика у сфері освіти передбачає ознайомлення студентів із закономірностями світового освітнього процесу, набуття ними здатності до виокремлення загаль-

ного, особливого й одиничного у розвитку освітніх систем, сприяє розвитку загальної й педагогічної культури (Компаративістика у сфері освіти, 2014). Головна увага під час вивчення дисципліни повинна приділятися аналізу позитивних й негативних наслідків зарубіжного досвіду розвитку освіти, що дає можливість глибше осмислити власні проблеми, попередити помилки й прорахунки, підвищити ефективність діяльності вітчизняної системи освіти та використання світового досвіду. Вивчення цього курсу відіграє важливу роль у підвищенні методологічної культури студентів, сприяє озброєнню їх новими методами досліджень,

демонструє кращі традиції гуманістичної педагогіки і формує усвідомлення про складність та неоднозначність такого феномену, як освіта.

Отже, становлення та розвиток наукового напрямку інтегрованого дослідження сфери освіти – освітології – сприяє переосмисленню місця порівняльної педагогіки у науковому освітньому просторі, а освітологічний підхід дозволяє подолати у порівняльних дослідженнях дисциплінарні бар'єри і вийти на більш високий продуктивний рівень, який забезпечує методологія міждисциплінарного та мультидисциплінарного підходів.

Література

1. **Бражник Е. И.** Особенности методологии сравнительных педагогических исследований [Электронный ресурс] / Евгения Ивановна Бражник // Письма в Emissia.offline : Эл. науч.-пед. журнал. – 2005. – январь-июнь. – Режим доступа: <http://www.emissia.org/offline/2005/975.htm>
2. **Вульфсон Б. Л.** Сравнительная педагогика: история и современные проблемы / Б. Л. Вульфсон. – М.: УРАО, 2003. – 232 с.
3. **Галус О. М., Шапошнікова Л. М.** Порівняльна педагогіка: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2006. – 215 с.
4. **Компаративістика у сфері освіти:** навч. прогн. Для спеціальностей 8.18010021 «Педагогіка вищої школи», 8.18010020 «Управління навчальним закладом» (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр») / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; [розробн. Сисоева С. О.]. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. – 106 с.
5. **Локшина О.** Тенденція як категорія порівняльної педагогіки / Олена Локшина // Порівняльно-педагогічні студії. – № 2(8), 2011. – С. 5-14.
6. **Огнев'юк В. О.** Освітологія – науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти / Віктор Огнев'юк, Світлана Сисоева // Рідна шк.: щомісяч. наук.-пед. журн. – 2012. – № 4/5. – С. 44-51.
7. **Сбруєва А. А.** Порівняльна педагогіка: навч. посіб. / А. А. Сбруєва. – Суми: СДПУ, 1999. – 300 с.
8. **Сисоева С. О.** Освіта як об'єкт дослідження / С. О. Сисоева // Шлях освіти: Науково-методичний журнал. – 2011. – № 2. – С. 5-10.
9. **Тихомиров О. Д.** Юридична компаративістика: філософсько-методологічні засади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / О. Д. Тихомиров. – К., 2006. – 35 с.
10. **Pachociński R.** Zarys pedagogiki porównawczej / R. Pachociński. – Warszawa: IBE, 1998.
11. **Vaňova M.** Pedagogika porównawcza / M. Vaňová // Pedagogika. Tom 2 / Redakcja naukowa Bogusław Sliwowski. – Gdansk, 2006. – 526 s.
12. **Wiloch T.** Wprowadzenie do pedagogiki porównawczej / T. Wiloch. – Warszawa: PWN, 1970.

References

1. **Brazhnyk E. Y.** (2005). Features methodology of comparative educational research. Pysma v Emissia.offline: Эл. науч.-пед. zhurnal, yanvar-yiun. Retrived from <http://www.emissia.org/offline/2005/975.htm>
2. **Vulfson, B. L.** (2003). Comparative pedagogy: history and its contemporary problems. M.: URAO, 232 s. (in Russian).
3. **Halus, O. M., Shaposhnikova, L. M.** (2006). Comparative Education. K.: Vyshcha shk., 215 s. (in Ukrainian).
4. **Sysoieva, S. O.** (2014). Comparative education: ed. program. K.: TOV «Vydavnyche pidpryemstvo «EDELVEIS», 106 s. (in Ukrainian).
5. **Lokshyna, O.** (2011). The tendency of a category of comparative education. Porivnialno-pedahohichni studii. № 2(8), s. 5-14 (in Ukrainian).
6. **Ohneviuk, V. O., Sysoieva, S. O.** (2012). Osvitologia – scientific field of integrated research of education. Ridna shk.: shchomisiach. nauk.-ped. zhurn. № 4/5, S. 44-51 (in Ukrainian).
7. **Sbruieva, A. A.** (1999). Comparative education: a tutorial. Sumy: SDPU, 300 s. (in Russian).
8. **Sysoieva, S. O.** (2011). Education as an object of study. Shliakh osvity: Naukovo-metodychnyi zhurnal. № 2, S. 5-10 (in Ukrainian).
9. **Tykhomyrov O. D.** (2006). Comparative law: philosophical and methodological foundations. Extended abstract of Doctor's thesis. K., 35 s.
10. **Pachociński, R.** (1998). Zarys pedagogiki porównawczej. IBE, Warszawa (in Polish).
11. **Vaňova, M.** (2006). Pedagogika porównawcza. Pedagogika. B. Sliwowski (Ed.). Tom 2, Gdansk, 526 s.
12. **Wiloch, T.** (1970) Wprowadzenie do pedagogiki porównawczej. PWN, Warszawa (in Polish).

Swietłana Sysojewa

PEDAGOGIKA PORÓWNAWCZA W KONTEKŚCIE ROZWOJU OŚWIATOLOGII

W artykule rozważany jest przedmiot, problem, cel, status i zadania pedagogiki porównawczej w kontekście tworzenia oraz rozwoju naukowego zintegrowanego poznania edukacji – oświatologii. Pokazano, że oświatologia sprzyja sensowności i misji pedagogiki porównawczej oraz naukowej przestrzeni oświatowej, a oświatologiczne podejście umożliwia badania porównawcze, pokonywanie barier między dyscyplinami, wejście na wyższy poziom efektywności tych badań, a także tworzy metodologię podejścia międzydyscyplinarnego i wielodyscyplinarnego.

Słowa kluczowe: pedagogika porównawcza – komparatystyka; oświatologia; podejścia: dyscyplinarne, międzydyscyplinarne, wielodyscyplinarne.

Svitlana Sysoieva

COMPARATIVE PEDAGOGY IN THE DEVELOPMENT OF EDUCOLOGY

It is observed the object, subject, purpose, status and tasks of the comparative pedagogy in the context of the establishment and development of the scientific field of integrated research of education – educology; it is defined that educology contributes to rethinking the place of comparative pedagogy in the science educational area and educology approach helps to overcome the disciplinary barriers in the comparative studies and to reach high productive level which is provides by interdisciplinary methodology and multidisciplinary approaches.

Comparative study as educational discipline acquaints students with the laws of the global educational process; forms the capacity for distinguishing general, special and individual in the development of educational systems; promotes general and pedagogical culture.

Focus during the study of the discipline should be given to the analysis of the positive and negative effects of foreign experience of the educational development that enables deeper understand own problems, prevent mistakes and failures, increase the efficiency of the national educational system using world experience.

Studying of this course plays an important role in the improving of the methodological culture of students, promotes arming them with new methods of research, demonstrates the best traditions of humanistic pedagogy and creates awareness of the complexity and ambiguity of such a phenomenon as education.

Keywords: comparative pedagogy; comparative studies; educology; disciplinary approach; interdisciplinary approach; multidisciplinary approach.

Рецензенти

Т. Левовицький – д. хаб. гум. н., проф.

О. Безпалько – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 01.11.14

УДК 001.891:378 (045)

Ірина Соколова

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ КОМПАРАТИВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОСВІТІ

У статті представлено характеристику компаративного дослідження; обґрунтовано сукупність наукових підходів до проведення компаративного педагогічного дослідження, необхідних для осмислення категорій і обґрунтування явищ і процесів, які відбуваються в освітніх системах різних країн; розкрито особливості реалізації базових, парадигмальних і інструментальних підходів у площині дослідження проблем вищої освіти з урахуванням визначених функцій – гносеологічної, оцінювальної, функціонально-технологічної.

Ключові слова: вища освіта; компаративне дослідження; компаративний аналіз; наукові підходи.

Вступ. Поступуючу тезу про актуальність дослідження методологічних засад педагогічної компаративістики, ми виходимо з певних міркувань.

По-перше, компаративізм є науковою парадигмою сучасного міждисциплінарного знання про загальне, специфічне, особливе у досліджуваних об'єктах, явищах і процесах, а також про методологію наукового пошуку. В останні роки в Україні активізувалися пошуки вітчизняних

учених у галузі порівняльної педагогіки, зокрема методології компаративістики. Наукові розвідки скеровані на дослідженні історії (Л.Гук, Н. Лавриченко, Н. Мукан, Н.Ничкало) і методології порівняльно-педагогічних досліджень (О.Локшина, О. Матвієнко, О.Отіч, Л. Пуховська, В.Садова, С.Цюра). Методологія педагогічної компаративістики стала підґрунтям для дослідження процесів інтернаціоналізації